

osnovi je vrlo vjerojatan. (Ali, u tom se slučaju to pravo treba do kraja respektirati, a ne ga smatrati iluzornim!)

Na kraju se autorica vraća središnjoj temi rada: oblicima prava i njihovoj primjeni. Za socijalizam je bila karakteristična varijanta *socijetalnih prava*, a s tranzicijskim procesima na javnoj sceni je prisutnija doktrina *kolektivnih prava*, koja se najčešće javljaju u obliku pojačanog nacionalizma. Borba između pristalica *individualnih, kolektivnih* i *socijetalnih prava*, prema mišljenju Sabine Ramet, vodi se i vodit će se i dalje kako u Istočnoj Europi, tako i u svijetu kao cjelini. Dodajmo da će razvitak društva prema demokratičnijim i humanijim (koliko god to otrcano zvučalo!) oblicima življenja korespondirati s jačanjem individualnih i socijetalnih prava i slabljenjem zahtjeva za kolektivnim pravima. A u samoodređenju naroda (kao organiziranih građana a ne pojedinog etnosa) na određenom, politički definiranom teritoriju vidimo prije ostvarenje onoga što autorica smatra socijetalnim pravima, a ne kolektivnih. Pritom ne zanemarujemo činjenicu da je u tom procesu došlo (uslijed raznih okolnosti) do jačanja, a onda na nesreću i do (pre)dominacije kolektivnih prava, i to u obliku *integralnog nacionalizma* (u našem slučaju hrvatskoga), sa svim negativnim posljedicama po nehrvatsko stanovništvo, pogotovo Srbe.

Knjiga Sabine Ramet je napisana u okviru preciznih teorijskih postavki i strogo (u znanstvenom smislu) definiranih pojmova. Njezina zanimljivost i aktualnost proizlazi iz dobrog povezivanja teorijskog okvira i apstraktnih razina s tranzicijskim procesima u Istočnoj Europi.

Uz određene diskutabilne operacionalizacije i problematične primjene pojmovne konstrukcije, ističemo ovu knjigu kao značajan prilog razumijevanju političkih procesa u tranzicijskim društvima istočne Europe. U slučaju Hrvatske (koja nas najviše zanima) takve analize omogućuju kritičko prevred-

novanje intelektualnih opservacija, a još više političke prakse proteklog desetljeća.

Dragutin Babić

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Mojca Pajnik, Petra Lesjak-Tušek,
Marta Gregorić

Immigrants, who are you? Research on Immigrants in Slovenia

Ljubljana, Mirovni inštitut, 2002., 143 str.

Poticaj za nastanak ove knjige bio je slučaj posjet novinara Centru za azilante u Ljubljani. Autorice, zgrožene životnim uvjetima i tretmanom imigranata, odlučile su detaljnije istražiti taj problem. U travnju i svibnju 2001. provele su istraživanje u pet centara za prihvata izbjeglica i azilanata na području Slovenije. Nekoliko mjeseci kasnije je u izdanju Mirovnog inštituta iz Ljubljane objavljena na slovenskom jeziku knjiga *Prebežniki, kdo ste?*, a godinu dana kasnije i na engleskom jeziku, pod naslovom *Immigrants, who are you?*. Knjiga se bavi jednom vrlo zanimljivom, aktualnom, ali i osjetljivom temom: imigrantima, odnosom politike i javnosti prema njima u Sloveniji, njihovim razmišljanja i problemima. Pajnik, Lesjak-Tušek i Gregorić vrlo oštro kritiziraju vladajuće strukture Slovenije u njihovu odnosu prema imigrantima, kao i medije i slovensku javnost.

Zemlje Europske unije, uz SAD i Kanadu, glavna su odredišta imigranata. Njihov visok stupanj ekonomskog razvitka i demokracije privlači imigrante iz ekonomski nerazvijenih i nedemokratskih zemalja. Europska je unija unutar svoje zajednice stvorila svijet bez granica, ali je zato svoje vanjske granice dobro zatvorila za sve doseljenike izvan zemalja EU. Već u predgovoru autorice vrlo oštro kritiziraju zemlje Europske unije i Sloveniju koja je kao kandidat za ulazak

u Europsku uniju spremna ispunjavati sve zahtjeve »velikih«. Posebno nezadovoljstvo izražavaju prema Ministarstvu unutarnjih poslova i slovenskoj policiji, koji tretiraju imigrante kao najgore krijumčare i lopove. Ističu da su u studiji pokušale pokazati ljudsku stranu tog problema: prikazati imigrante kao ljude željne slobode, a ne kao predmete ili brojeve, kako ih se često tretira. Vlast ignorira taj problem, a u javnosti se putem medija širi fobija prema imigrantima. Osim vrlo lošeg tretmana, imigrante se čak i ne upoznaje s pravima koja prema zakonu imaju.

Knjiga je podijeljena na 10 poglavlja. U »Uvodu« autorice naglašavaju svoj glavni cilj: žele stvoriti pravu sliku o imigrantima nasuprot onoj koju prezentiraju mediji i vlast. Željele su pridonijeti eliminaciji netolerancije i rasizma, ali i otvoriti vrata promišljanju marginaliziranih skupina i pojedinaца, u ovom slučaju imigranata.

U poglavlju »Metode« navodi se osnovni problem: pouzdanost istraživačkih studija marginaliziranih skupina. One su često nesigurne, pune predrasuda i apriornih zaključaka. U istraživanju su upotrijebljene kvantitativne metode za analizu stavova, vrijednosti i procjena prikupljenih kroz upitnike, i kvalitativne metode za postavke koje autorice nisu mogle ili željele kvantificirati. Istraživačice priznaju da nisu u potpunosti bile objektivne jer su, poput imigranata, dio dana provodile zatvorene iza željeznih rešetaka. Subjekt istraživanja su imigranti, tj. ljudi uhićeni pri ilegalnom prelasku državne granice i smješteni u prihvatnim centrima.

Istraživanje je provedeno u Centru za izbjeglice i azilante u Ljubljani, Centru za izbjeglice u Velikom otoku kraj Postojne, Centru za izbjeglice u Postojni i Prihvatnom centru za izbjeglice u Kozini. U njega su bila uključena 133 imigranta, od kojih 80 živi u centrima za strance gdje čekaju da budu preseljeni (protjerani) ili da im se utvrdi identitet; njih 53 živi u centrima za osobe koje su

zatražile azil. Većina ispitanika živi u Ljubljani u Centru za strance i Domu za azilante. Upitnik se sastojao od 3 dijela. Prvi blok pitanja odnosio se na putovanje, drugi na okolnosti u domovini imigranata, a treći na okolnosti u Sloveniji. Upitnici su bili na slovenskome i engleskom jeziku, ali su ih prema potrebi prevodili i na druge jezike. Tek kada bi se istraživači uvjerali da ispitanici razumiju sva pitanja, pristupili bi anketiranju.

Od ukupnog broja imigranata uključenih u istraživanje 86% su muškarci, a samo 14% žene. Većina ispitanika bila je u dobi između 20 i 29 godina. Samo desetina ispitanika bila je nezaposlena u svojoj zemlji. Od 133 ispitanika njih 84% govori barem jedan strani jezik, 42% dva, a 22% tri ili više. Najviše ih je došlo iz azijskih zemalja, među kojima su najbrojniji oni iz Iraka, Irana i Kine, a mnogo ih je i s područja bivše Jugoslavije, pretežno Albanci i Romi s Kosova. Osim prikaza rezultata istraživanja, u knjigu su uključene i životne priče pojedinih imigranata te fotografije centra za izbjeglice i azilante ie samih imigranata iza rešetaka centra.

U četvrtom poglavlju »Putovi, put koji ne vodi nigdje i oživljavanje logora« prikazani su rezultati istraživanja koji se odnose na razloge odlaska iz matične zemlje (a oni su najčešće politički ili ekonomski), vrijeme potrebno da imigranti donesu odluku o odlasku (od jednog dana do nekoliko godina), mjesta na kojima su se informirali o odlasku (u većini slučajeva su to prijatelji, poznanici ili obitelj), osobe s kojima su krenuli na put i duljina putovanja, te iskustva s putovanja. Azilanti najviše ističu političke razloge, a europski imigranti uglavnom ekonomske. Od svih ispitanika njih 33% krenulo je na put odmah, jer su bili u životnoj opasnosti, a čak 18% čekalo je 5 godina ili više. Najčešći razlozi odgađanja puta su nedostatak novca, situacija u zemlji, strah i obitelj. Za većinu tih ljudi (60%) zemlje odredišta su države Europske unije, i to uglavnom Italija i Njemačka, za 24%

Slovenija, dok 17% nije imalo kao cilj neku određenu zemlju. Polovina imigranata na put odlazi sama što je gotovo pravilo za azilante, 30% s prijateljem, a 29% s obitelji. Usprkos mnogim problemima na putu, gotovo svi još žele doći do ciljane zemlje.

Poglavlje »Novi dom – preživljavanje u Sloveniji«, bavi se stanjem u centrima za prihvatanje imigranata. U Sloveniji postoje dva tipa centara: centri za azilante i centri za preseljenje stranaca (Center za odstranjivanje tujcev). Najveći je onaj na Šiški u Ljubljani. Osobe koje su zatražile azil smiju odlaziti iz centra, ali su obvezne vratiti se do 22 sata ili snose sankcije. Izbivati mogu i nekoliko dana ako imaju valjan razlog. Od 1991. samo je u 35 slučajeva dodijeljen azil. Osim životnih uvjeta koji su ispod svih ljudskih normi, domaće stanovništvo, a i policija puni su predrasuda i često se ponašaju vrlo surovo prema tim ljudima.

Poglavlje »Dom u plamenu« bavi se pitanjima vezanim uz socijalnu, ekonomsku i političku situaciju u zemljama iz kojih imigranti dolaze. Većina tih zemalja smatra se politički i ekonomski nestabilnima, i poznate su kao zemlje u kojima se krše ljudska prava.

»Novi svijet – zapad« je poglavlje koje se bavi odgovorima na pitanje kakve odnose žele imigranti u zemljama u koje bi uselili. Većina bi željela naučiti jezik i prihvatiti običaje zemlje useljenja te stvoriti prijateljske odnose s domaćim ljudima. Istraživanje je pokazalo da imigranti nisu ništa manje kreativni, tolerantni, obrazovani i otvoreni od zapadnjaka. Čak 90% ih je kao najvažniji čimbenik uspjeha navelo mir i slobodu rada i mišljenja.

Već u naslovu osmog poglavlja »Ispričajte nas!«, Pajnik, Lesjak-Tušek i Gregorčič oglašuju se od službenih izjava zaposlenika Ministarstva unutarnjih poslova. Vrlo oštro kritiziraju Ministarstvo unutarnjih poslova i Vladu te njihovo izbjegavanje rješavanja problema imigranata. Službene izjave vrlo se raz-

likuju od stvarnog stanja na terenu. Čak 79% imigranata nije upoznato sa svojim pravima, a 29% onih koji su izjavili da su upoznati s pravima ne znaju ništa reći o njima. Ministarstvo tvrdi da postoji letak na nekoliko jezika iz kojega imigranti mogu saznati o načinu dobivanja azila. Međutim, ni autorice ni imigranti taj letak nisu uspjeli vidjeti.

Autorice analiziraju slovenske zakone koji se odnose na imigrante i navode njihove definicije imigranta, azilanta, izbjeglice i sl. Vjerojatnost za dobivanje azila u Sloveniji je vrlo mala, gotovo nikakva, a procedura traje više od dvije godine. Vrlo oštro kritiziraju politiku članica Europske unije i Schengenski sporazum.

Autorice zaključno navode da je jedan od najvažnijih razloga za nastanak knjige bila njihova želja da prikažu ljude koji žive u strahu i nesigurnosti, izdani od onih kojima su se obratili za pomoć. »Knjiga prezentira male, velike priče imigranata na putu prema utvrđenoj Europi nasukanih u Sloveniji, gdje imaju priliku upoznati se s 'demokracijom' i 'kozmpolitizmom' onih ljudi koji se hvale poštivanjem ljudskih prava, a ista ta prava besramno krše u istom dahu.« Svoj status imigranti vrlo strpljivo podnose i pokušavaju preživjeti, nadajući se boljoj budućnosti i životu u nekoj od zemalja na zapadu Europe.

Knjiga je napisana vrlo zanimljivo, s mnoštvom rezultata istraživanja i osobnih priča imigranata, što pojačava doživljaj problema. Premda su pojedini dijelovi pisani više novinarski nego znanstveno, vrijednost knjige je velika jer se bavi iznimno osjetljivom temom, često prešućivanom i zanemaranom. Njezina je važnost u pokušaju razbijanja stereotipa o imigrantima, razvijanja tolerancije i razumijevanja među ljudima.

Sanja Klempić

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*